

R

ESIMERKKEJÄ SUOMEN ROMANIKIELESTÄ

Kimmo Granqvist

2016

1 Esimerkkejä Suomen romanikielestä

Tässä luvussa on neljä esimerkkiä Suomen romanikielestä. Kaksi ensimmäistä esimerkkiä on muokattu Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen romanikielen puhekielikorpuksen pohjalta. Kaikki henkilön- ja paikannimet on muutettu. Romanikielen oikeinkirjoitusasua on varovasti yhdenmukaistettu tässä kirjassa käytettyyn. Kaikki koodinvaihto suomeen on säilytetty.

Kaksi muuta esimerkkiä edustavat kirjoitettua kieltä eri ajoilta. Ensimmäisenä on katkelma Pertti Valtosen Markuksen evankeliumin romanninnoksesta vuodelta 1970. Siinä on säilytetty Pertti Valtosen käyttämä kirjoitustapa, jossa *ch* vastaa kirjainta *ĥ* ja affrikaattaa *dž* merkitään *j*:llä. Toisena kirjoitetun kielen esimerkkinä on Tuula Åkerlundin kääntämä Marketta Ollikaisen kirjoitus romanilasten auttamisesta koulumaailmassa. Kirjoitus ilmestyi JOIN-projektin osana vuonna 2004 ja on luettavissa alkuperäisessä asussaan Internetissä osoitteessa http://www.yhdenvertaisuus.fi/mp/db/file_library/x/IMG/11502/file/sysays1_2004.pdf. Tätä teosta varten kirjoituksen oikeinkirjoitusta on yhdenmukaistettu kirjainmerkin *ĥ* ja affrikaattojen *tš* ja *dž* merkitsemisen osalta.

Romanikielen näytteiden jäljessä on kattava sanasto.

1.1 Puhuttua romanikieltä

- Mikä teijän nimi olikaan?
- Unelma.
- Jaan byruvaha rakkaven mengo iego tšimb.
- Jakkes tšeeraha.
- Katta tu... tumen hin aune daari?
- Tuolta etelästä eikö tuolta tuolta Lohjalta.
- Sar phurano tumen aahhena kaan?
- Me aahhhaan tota viiskymmentä kuus.
- Pangĥ ta ĥou, hinko tumen valpi daari?

- No douva iek kentos hin ja niiku kasvattipoika... ja dauva hin sitt lesko tšäi dauva.
- Niin niin daari me hin aahtom.
- Hinko daari aahtas haaniba?
- Mo hin daari haaniba.
- Tumengo hlehta hin saare...
- doori etelässä.
- Staavenako doola?
- Naa.
- Rakkaven kutti mango tumengo huupata. Savo hlehta tumen aahhena?
- No me aahhaa sitä hlehta, kuule aahhaa sitä hlehta niinku sanotaan rietulaiset.
- Joo, tumengo dai aahtas, rakkaven romanes?
- No minun dai aahtas niitä Rietulaisia, ja ja sitä hlehta me aahhaa.
- Koon sas tukko... tumengo daad?
- No se on tota douva hin merdas, Hemmi.
- Koon jou aahtas?
- Se oli tuolta...
- Hinko tumen buut phenja?
- Kuus.
- Joo, hou, hinko phaal?
- Naa.
- Naa, kai tumen hin barjude?
- Doori Lohjalla.
- Hinko tumen doori föddade, syntyny Lohjalla?
- Joo.
- Sar phuraneske tumengo dai dziivide, sar phurano joi aahtas?
- Douva aahtas 81, ku douva merdas?
- Joi aahtas kokares?
- Kokares aahtas tšeer.
- Joi aahtas ternensa, terne tšäije ku doola aahte, alti joon aahte buut it mango maamijaha.
- Joon niin aahte alti. Douva rakkadas mange, millo minä niiku kävin, douva rakkadas alti mange hänen lapsuusystävä.
- Joo, doola aahte sar phenja.

- Niin aahte.
- Doola rouvide, ku doola dikle.
- No oli ne oli pajon tota ni alti it.
- Vela ajasaavo, ku byrula tenkavel kaan ajasaavo hãanipa dola phurane komujen koon, doola aahte jakkes fiine, leen aahtas ajasaavo fiiniba dotta, sitã doola ei na lena ajasaavo fiiniba.

— — —

- Byryven kaan rakkaves iego tšimb ma rakkaven finitiko lau
- Hinko douva praal kaan?
- Douva hin praal kaan.
- Mitã me puhutaan?
- Kai me aahãaa kaan, savo stedos dauva hin?
- Dauva hin Baro fooros,
- Me laagavaa apre douva lau.
- No naa hunjas tšekkar douva lau, doolesko haal joi laagila kaan apre.
- No ni pannaan sitã mitã ymmãrretããn, heitetããn se pois mitã ei ymmãrretã.
- Hinko tumen aahte daari harhal.
- Nii tããllã.
- Phen romanes.
- Ehta berh
- Dai stedos?
- Nii.
- Eikõhã oo enemmã nii tãssã kirkolla mutt ylleessã tãssã pitãjãssã.
- No onhan tãssã enempi oltu, ainaki stavardeh.
- Oon jo monta polvee.
- Nii minãki oon ollu tããllã jo stavardeh.
- Stavardeh, phennen romanes, sar tumengo hortto nau...
- Unelma.
- Aijaa, tumen hin tšihko tšeer daari. Hinko tumen kokare tšerde?
- Ei ei naa tšerdommas.
- Valpi hin barjude daari.
- Juu

- Phennen kaan, rakkaven kaan mange, sar buut valpi tuut...
tumen hin?
- Triin.
- Tšäije.
- Tšaija.
- Kai doola hin kaan, botnos.
- Miten minä ossaan sanoa nii botnos, sitte siellä
- Buurulako daari vauro kaale?
- No buurula.
- Tumen hin daari saare siiva pinsarde, rakkaven kutti dola tiijenna
ka tumen aahte terne. Sar aahte kaalenge dživiba dola tiijenna?
- Vandradiijommas gaaven ja gressa traadidommas. Ja tota nii
parudas kriatuure.
- Aahtas buut kaale it?
- Toisinaan joo ja siiva mekle aaħhel lolle
- Tumen tšerade kaali.
- Kaali ja ħaaben laagadommas tšeer alti, ja liijommas siivengeki
et aaven pin kaali.
- Sasko douva tiija tšihka tiija?
- Mo kyllä sas sas ja kaale sas it buut ja vantratiine it ja
- Aahte džinta alti, ku dikne vaure kaale.
- Nii džinta sas tšihko ku kaale dikjas ja phenjommas vaurenge
että lähtyvähä kaali tšeravel tšeer nii.
- Ta diine vaurenge kaali.
- Kyllä douva sas it, iek kaaliako moħto, ku oli douva sas it, ja
ħaaben nii
- Maare tšunde paħ
- No maare tšunde paħ
- Douva na aahtas jakke barvalide douva dživiba, mutt aahtas
- Naa douva sas tšuoride, mutta douva sas loħanide, douva sas
loħanide, ja
- ja sakka sas panna it huupa, douva sas loħano tiija.
- Biknadeko kaale tšii?
- No kyllä biknade, noogra džuuja biknade vastengo tšeeriba, undi
ja ajasaavo.
- Dola tiija siiva aahte ajasaave, et doola diine ħaaben.
- Kyllä se sieltä sitt muistuu ku rupee puhumaan

- Douva vela apre doorita.
- Nii ja kaikki ku ne on ollu käytännössä.
- Akadiives phurano komuja ku doola na butte rakkina tšekkes
kaalengo tšimb
doola na minsila.
- Ajasaavoki sas.
- Tuleeko se sinne, ku tšeer džeijommas, kai naas ħaaben
komujenge naaka kriatuurenge, nii vaure tšeeresta roodide,
gressa lähtyde vaure tšeeresta roodel.
- Aahteko tumen alti ajasaavo iego stedi, kai tumen aahte lodiba?
- On meillä — kyllä sas sillä laill, että doola sas ajasaave tšeer, kai
ruukadiine aahhel ja doola line prissi sitte, ku na tšerde illiba.
No joo liine alti prissi ajasaavo tšeer ja mekle aahhel.
- Hinko tumen staudas skoula, valpi hin staude?
- Naa me na, no valpi.
- Daari.
- Joo — kiertokoulua.
- Douva hin aahtas tšihko skoula. Sar phurano tumen aahhena
kaan?
- Me aahhaa ħovardeh.
- Naa aahhena ħarhal.
- Nii nii täytin elokuussa kyllä että tuota jos velas douva sigide
tiija ni tästä lähtisin, niin me lähtyvaas.
- Saare phurane komuja hin phenle jakke, doola ħaanila buut dola
tiija, minsavenako tumen tšii dotta tiijata ku kurriba aulo?
- No en paljon ihan joitakin asioita, kyllä muistan sitte sen jälkeen
heti ja muistan minsavaa jonkun osan.
- Doori aahtas buut kaale doori.
- Joo kyllä doori sas, mango daadki sas doori.
- Kyllä douva hin aahtas drouvo tiija kaalengeki douva kurribosko
tiija, buut hin rakkade.
- Voi kyllä douva sas ja minäki joitakin osia minsavaan, ja tuota
mango kak merdas džuuuli ja dola tiijaha, aahtas triin kenti ja...
- Kokares aahtas.
- Kokares aahtas kenti niinku mango daad liijas dola sitte ja
hoitade mengo iege hoitade leen.

- Mutta tuota sas sigideki, leen sas ieka džurpi ja iega tšeer tai sitte tuota tšerde gresko tšyöpi ja tuossa Lohjalla, mango nii siinä oli mun papalla talo, ja se oli semmonen, douva sas ajasaavo tšihko džeeno, että siitä on kauan mutta semmoista oli joillakin, lesko tšeer on nyt museona siellä tänäpäivänä. Ja se on ollu semmonen mies dola hin aahtas ajasaavo džeeno että les hin aahtas elukoi, gurja hin aahtas juu ja hin tšerdas them butti ja
- Kaale tšerde buut ajasaavo butti siivanenge, ajasaavo themmengo siivanenge.
- Nii doola aahte butti, mutt les hin aahtas iego ja tuota ni les hin aahtas siiva sitte butti ja siihen aikaan ku dola tiija ku aahtas dola torppareitten aika, nii joon liijas them siiva niin tuota doi liijas them siivenge että joon hin tšerde džurpos ja sitte doola hin hoitade gurjia ja dola siiva ja sitte douva hin aahtas biñ tai ehta berñ ni doori hin aahtas pangh.
- Aahtasko les valpi?
- Ei muuta ku lesko phaalesko kenti joo hin kasvattanu?
- Douva me tenkadom kai tumen hin vandrude kai tumen buurude vaagos?
- No koi Ylivieskassa.
- Daala hin ajasaave laave soo mostula lel apre katta daala hajula ku na ħunnela me na na tšekkar ħunjommas daala gaavenge naave.
- Juu juu
- Miten Oulu on?
- Miten tätä Oulua silläl ailla on täällä sanottu Baro fooros?
- Phurano tiija ku kaale behte kvellako tiija alti mañkar penne soo doola tšerde, džambideko doola?
- Saaro džambide ja kaali piine.
- Piineko kaalengo džeene?
- No juu piine.
- Aahteko ilaka?
- Douva sas sekä että.
- Doola buut džambide it.
- Džambide ja douva sas kaalesko dživiba, douva sas tšihka mañkar penne.

- Joo, me hin ħunjommas buut, et doola aaħte jakke ajasaavo lustiga.
- Juu ja džuuja biħadiine sitte džambel.
- Joo.
- Niin ja tytöt otti nimet kuule nimet minulta siihen kasettiin minkä ne teki täällä Oulussa Deevelesko džambibi.
- Ni joo.
- No soo me akkavaha panna.
- Akkaven kaan panna, no soo tumen kammenas phennes terne komujenge, dala ternenge että phennen kaan.
- No phennaas douva että dikkelas pengo naal ja aahħenas siivensa tšihkas ja kaalensa ja džiivenas ajasaavo hortto dživiba. Sigide sas bengalide, mutta kaan hin tšihko.
- Puħ kaan hinko tuut tšii puhħibi.
- Naa me minsavaa ei na vela mango ħeero tšii.

1.2 Kirjoitettua romanikieltä

MARKUSESKO EVANKELIUMOS

1 DRABIBA

1. Jeesusesko Kristusesko, Deevelesko Tšaavesko, evankeliumesko byrjiba.
2. Jakke sar hin rannimen aro profeetos Esaiasesko liin: "Dik, me bichavaa mo englos tukko naalal, ta jou veela fäardavel tukko drom."
3. Gooli dimnaskiiresko lyijä chunjula aro vildo them: "Fäardaven Räjjeske drom, tšeeren lesko veijos chleet",
4. jakke Johannes Bolliboskero rakkattas Deevelesko lau aro vildo them ta fendibosko bolliba grechchengo prossiboske.
5. Ta hilo Juudeako them ta saare Jerusalemmata vandradiile lesko neer, ta jou bollidas leen aro Jordanesko strömma, ko joon phukade pengo grechchen.
6. Ta Johannekses sas koola kamelesko jaarena ta machkaral sas mortšiako riemos, ta jou chaijas khassengo beedi ta vechchesko meeda.

7. Ta jou rakkatas Deevelesko lau ta phenjas: "Mango paalal veela manna joralide, koonesko tiachako doria me na dooguvaa phiravel, vahka me bokkavais ar them.
8. Me bollaa tumeen panjaha, bimum jou veela bollel tumeen kurkesko onneha."
9. Ta doola diivenna Jeesus aulo Galileako Nasaretesta, ta Johannes bollidas les aro Jordan.
10. Ta fuort, ku jou aujas nikki paanjatta, jou dikjas himla phirjuvel ta Onnos, jakke sar kyyhkys-tširikli, soo aujas teele lesko cheeresko praal.
11. Ta himlenna aulo lyijä: "Tu sal mo kamlo tšao, tutta me buut ikkavaa."
12. Kuti tiijako paalal Onnos jaagades les kai vildo them.
13. Ta jou sas aro vildo them stavardech diives ta Beng piinadas les, ta jou sas vildo kriatuurengo machkar, ta engli tšerde leske tšensta.
14. Bimum ko Johannes sas fallo, jeelo Jeesus kai Galilea ta rakkatas Deevelesko evankeliumos
15. ta phenjas: "Tiija hin pherdo ta Deevelesko volla hin aulo neer, tšeeren fendiba ta passen evankeliumos!"
16. Ta ku jou vandrudiilo Galileako paanjako strannal, jou dikjas Simones ta Andreases, Simonesko phaales, chhengaven sverga ar paani, ku joon aachte matšengiere.
17. Ta Jeesus phenjas lenge: "Aaven mansa, jakke me tšeeraa tumenna komunengo matšengiere."
18. Ta kuti tiijako paalal joon mukle sverga ta följadiile les.
19. Ta ku jou sas jeelo kutti duurilde douva thanesta, jou dikjas Jaakobes, Sebedeusesko tšaaves, ta Johannekses, lesko phaales, koon niina sas ar skuuta ta laagade penge sverga fäardimen.
20. Ta hast jou khardas leen ta joon mukle pengo daades, Sebedeuses, lesko lyönösbongierensa, ar skuuta ta byryde staaven lessa.
21. Ta joon aune kaae Kapernaum; ta jou jeelo kurkesko diives hast synagoogoske ta sikjadas.
22. Ta joon sas undrimen lesko sikjibosta, doolesko jou sikjadas leen jakke sar douva, koones hin volla, ta na sar liinesko sikjiboskiere.

23. Ta ar lengo synagoogos sas just sillo jeeno, koones sas bengesko onnos ar truppos, ta kouva diijas gooli
24. ta phenjas: "Soo tuut hin mensa tšeeriba, Jeesus Nasaretano? Aujalko tu meen mer del? Me pinsavaa, koon tu sal, tu Deevelesko Kurko".
25. Jakke Jeesus smoovidas les ta phenjas: "Aach stiil ta muk les!"
26. Ta douva ilako onnos klemmadas les ta muktas les ta diijas gooli bare lyijähä.
27. Ta joon sas undrimen saare ta dooleske puchte vauro vaurenna ta phenle: "Soo douva hin? Neevo, joralo sikjiba. Jou bichila ilake onnenki, ta doola kannena les!"
28. Ta jaaniba lesta bochludiilo hast biduurales aro hilo them, aro saaro Galilea.
29. Ta ko joon sas aune auri synagoogosta, joon jeene fuort Simonesko ta Andreasesko tšeer Jaakobeha ta Johannekseha.
30. Ta Simonesko sassi pachchutas tattibas, ta kuti tiijako paalal joon akkade lesta Jeesuseske.
31. Ta jou jeelo lesko neer ta handidas les apre lesko vastesta, ta tattiba jeijas lesta, ta sastri sas jakke sar bussikaani lenge.
32. Bimut ko kvella sas aulo ta kham sas teeljimen, joon igade lesko neer saare dukade ta koonen sas ilako onnos,
33. ta hilo fooros sas ith vuudaresko naal.
34. Ta jou sasjadas buut, koonen sas buut nasvaliba, ta buut ilake onnen jou jaagadas auri ta na diijas lova leen rakkaven, ko doola pinsade les.
35. Ta sarra bididi, ko panna sas tamliba, jou aachtas apre, jeelo auri ta jeelo kokaro stedoske ta doori mangidas Deeveles.
36. Bimut Simon ta doola, koon aachte lessa, hastide lesko paalal,
37. ta ku joon lachte les, joon phenle leske: "Saare roodena tuut".
38. Ta jou phenjas lenge: "Jaha vaure gaaven, soo na hin duur, jotta me dooriki reddavais Deevelesko laaveha, ko doolesko chaal me aujom."
39. Ta jou jeelo ta rakkatas ar lengo synagoogi, ar hilo Galilea ta traadidas auri ilake onnen.
40. Ta lesko neer aulo pitalesko jeeno, mangidas les, jeijas teele apo tšangene ta phenjas leske: "Jos tu kammehas, tu voipuvehas maan junjavel".

41. Jakke Jeesuske staadas les önki, jou strökkädas pesko vast, tšaljadas les ta phenjas leske: "Me kammaa, junja tuut!"
42. Ta hast pitaliba jeijas lesta ta jou junjudas.
43. Jou budadas les jorales ta mukjas les jaal
44. ta phenjas leske: "Dik, biet tu na rakkaveha datta tšekkeske tšitši, bimut jaa ta sika tuut rachchaleske ta dee Deeveleske tukko junjibosta douva, soo Mooses bichadas, sanniboske lenge!"
45. Bimut ko jou sas jeijas nikki, jou byrydäs saareng akkavel dotta saakata, jotta Jeesus na voipudas jal vaure komunengo dikkimes fooroske, bivaa jeijas auri doolenna kajo kokare stedi, ta saare stedenna aune komuja lesko neer.

— — —

Sar ame džoravaha romano kentos aro skoolako boliba?

Ranniba: Marketta Ollikainen

Romano kentos džiivela maħkar dui kultures ta jou hyövyala džoor aro skoolako boliba. Ame džaanaha problemi, bi sar ame lahas doolen nikki, douva naa alti lokko aro sakko diivesko skoolako dživiba. Aro Tallin siigo tšoonesko ennos rikkade JOIN- projektosko seminaaros, kai romaseele ta skoolako ĥougaaaje rakkade tšetanes dotta, sar ame vojuvahas te den kentenge tšihka model aro sakko diivesko skoolako buttia. Aro Sikjibosko parlamentiako romano fölgengo skoolako institutos tšertas hilo themmesko rootibosko buttia berħ 2000-2002. Doi dikne romane kentengo skoolako problemi ta savo fendidesko buttia hyövyvaha doori. Romane phuuride ta skoolako ĥougaaaje aaħte mulane romane kentengo narvalo skoolako staavibosta ta dotta

te ajasaave kenti na liine buut jelpiba doi te skoola džalas fendides. Datta projektiatta dikne, te romane kenten hin panna buut problemi aro skoola. Joon na hleppuvena alti aro vaure klassi, joon aahhena buut nikki skoolata ta sluutavena lengo skoola sigide. Panna romane kenten tšuuvena lokkes aro spesiaalo skoola.

”Frohlaagi buttiakogruppi rakkade tšenates trienna berh paaalal dotta, sar romane kentengo skoolako staaviba tšeerahas fendideske ta lokkideske. Kaan hin siigo tiija te byrjyven tšeeren doola saaki”, phenjas dielesko praaluno Esa Ellala Eedako-Finitiko thaanesko parlamentiatta, ka jou sikadas dauva skoolako projektiako svaaribi aro Tallinasko seminaaros siigo tšoonesko bihho ehta ta ohta divisa.

”Romane phuuride hin butvares rakkade dotta, sar skoolako saaki aka diives džana aro dai them ta sar joon kokares vojuvenas te len phallo lengo kentengo skoolako saakenna”, rakkadas Esa Ellala koon hin niina rakkibosko praaluno aro Romano folgengo sikjibosko institutosko praalunoskokka. Aro seminaaros aahtas trienna komuja romano staggenna ta hougaaajenna, koonen tšeerena buttia romaseelensa. Joon rakkade dui divisako tiija dotta, sar aro skoolako boliba lahahahas horttas fendide drom. Joon dikne skoolako raportiatta savohlaaga neevi buttiako modele doi lahthe. Aro doi buttia hyövyvena romaseele, staggi ta hougaaaje tšeeren buut tšetanobuttia.

Phuuride kamma niina džoraliba lenge

Vaňka saare dala dieli kammenas te tšeeren ajasaavo buttia, ”tšetano tšimbako lahhiba” na alti lokko. Buut romaseele, koonen aahte aro dai seminaaros rakkade dotta, te sar historia hin sikadas panna hin phuuride koonen daruvena skoola ta trahhena niina douva, te kenti garavena lengo iega kultures. Bi vojuvena aahhes jakkes niina, te huupako iego dživibosko aahhiba hin ajasaavo, te phuuriden kokares naa džoor te jelpaves lengo kentengo skoolako staaviba.

”Butvares phuuride kokares hin mekne lengo tšeer, ka joon hin aahte panna hortto terne ta lenge hin aulo iego huupa, jakkes lengo iego skoolako staaviba hin sluutudiilo sigide”, phenjas Unelma Bollström, koon tšeerela buttia aro JOIN- projektos. Joi phenjas te phuuride niina hyövyvena džoraliba aro lengo kentengo skoolako

staavibossa. Joi rakkadas niina JOIN-projektiako teeluno projektiatta, so hin aro Baro Fooros niina. Doi tšeerena buttia aro Vuosaaresko thaan. Skoolako, sikjibosko- ja sosiaaliko hougaa je ta romaseele tšeerena doori tšetanes buttia ta rootena modelle sar te džoravenas romane kentengo skoolako staaviba ta sar joon lahhenas drom kai frohlaagi kenti aahhenas itveera aro skoola. Aro Vuosaari džiivena but etniako besko folki. Unelma tšeerela buttia tšetanes lako džeeneha Henry Bollström. Joon staavena aro thaanesko skooli ta dena džaaniba romano saakenna sikjiboskiirenge, jelpavena sikjiboskiiren ta phuuriden te len pindžiba lenna ta joon rikkavena kentenge frohlaagi kvellako aahhibi. "Ame sam liijam te den phuuridenge baro komujako tšiňko model ta ame sam sikadam lenge, te joon vojuvena te aahhen romaseele, vaňka joon lenas lenge skooliba ta tšeerenas itbuttia hougaa jensa", jakkes joi rakkadas.

Phuuridenge butide džaaniba skoolata

Aro seminaaros rakkade but ta komuja kamjate te tšuuven apre neevo buttiako gruppos, so byrjylas te tšeeren ajasaavo besko liin, so denas romane tšeeere. Doi rakkavenas lokkes skoolako staavibosta ta agluno sikjibosta. Skoolako Institutos lelas oppenbaaraves douva liin. Doolesko buttia hin sikjibosko materiaaliako tšeeriba. Panna kamjade, te thaanengo sikjiboskosömsibonna tšeerenas lokko drabibosko besko liin romane huupenge, jakkes kentengo phuuride džaanenas douva, so lengo kenten mostulas te sikjuven aro frohlaagi klassen.

Aro seminaaria rakkade niina vauro saakata, kai hyövyvenas fendiba. Douva aahhtas ajasaavo romaseelengo sikjiba, koonen tšeerena buttia aro romano saaki. Romaseele phenle, te huupen hin but frohlaaga probleemi ta lengo jelpiba hin drouvo buttia ta lela butvares but tiija. Skoolako institutos hin rikkadas bereňengo tiija but skoolibosko fanubi hilo themmesko romaseelenge, koonen tšeerena buttia aro romano saaki. Bi doola romaseele, koonen tšeerena but buttia skoolako kentensa kamjade lenge butide buttiako traatiba ta sikjiba. Aro dai seminaaros kamjade te tšuuven apre neevo resursiako gruppos, kai bihavena frohlaaga saakengo pindžiboskiiren

te rakkaven agluno sikjibosko ta skoolako staavibosko saakenna. Jakkess komuja lahhenas neevo drom ta lenas dzaaniba lenge.

Dauva gruppos vojulas te rikkaven skooliba romaseelenge ta sikjibosko skoolako institutenge ta panna ajasaave institutenge, koonen sikjavena huupako divisako komujen. Malla Pirttilahti, Eedako-Finitiko thaanesko romano saakengo rakkibosko skokkata ta Katriina Nousiainen JOIN-projektiatta liine buttia te tšuuven apre dauva gruppos. Aro seminaaros rakkade niina buut dotta, te aro skoolako projektiako raporttia sas kammiba, te romaseelen mostulas len buttia skoolata sar jelpiboskokomujake. Saare aahte itdžinta dotta, te douva naa horttas tšihko saaka, te aka diives lena endo skoolako jelpiboskiiren buttiako jelpibosko louveha. Jakkess buttia avela stöt ta joon lena kutti louvo, douva na dela latšo doň skoolako jelpiboskiirenge te apraven lengo iego buttia.

”Romane skoolako jelpiboskiiren mostulas aaňhes arre skoolako iega ĥougaajensa, jakkes joon lenas itveera kentengo jakha niina”, buttiako gruppos dikjas jakkes.

Iego tšimb ta kultures hin fuortuno

Aka diives romani tšimb ta kultures vojuvena te sikjuven endo neer biň skoola aro hilo them. Douva merknila douva, te butide dielos romane kentenna na lela romani tšimbako sikjiba lenge. Ame džanaha douva, te hin buut kenti koonengo skoolako staaviba hin byrjydas te džal fendides, ka joon hin liine iega tšimbako sikjiba. Romani tšimbako sikjiba hin niina tšerdas baarideske phuuridengo passiba aro skoolako institutosko buttia.

Buttiako grupposko džintata hin fuortuno, te romane kenten lenas iego tšimbako sikjiba lenge. Aaňhelas tšihko, te thaanen rootenas sakkö hyösta dola kenti, koonen kammenas lenge romani tšimbako sikjiba ta denas dzaaniba datta horttibosta huupenge. Panna lengo džintata mostulas hastes te dikkes tšatšes doola probleemi, so aaňhena aro tšimbako sikjiba. Butvares romani tšimbako stunni aaňhena aro skoolako diivesko sluutiba, so na aaňhena tšihko saaka kentenge. Kenti na kammena te aaňhen panna aro skoola, ka joon hin aahte hilo langhto diives aro skoola.

Romani tšimbako sikjibosko gruppengo klassengo frohlaagiba hin niina drouvo saaka sikjiboskiireske. Ka aro skoola naa buut romane kenti, joon saare aahhena tšetanes aro itštunna, vahka joon aahhenas froh phurane ta aro froh klassi. Doolesko doh sikjiboskiiren kammenas butide sikjiba lenge kokares.

Aro Järvenpää foorosko khangarjako institutos byrjydiilo aka hyösta romani tšimbako ta kulturesko naalunesko buttiako skooliba. Douva dela džaaniba ta fiiniba tšimbako sikjiboskiirenge, bi dotta na lela horttas sikjiboskiiresko papria ta doolesko doh mostulas butide te del sikjiba ituttia sikjibosko skoolako instituteha. Kaan Romano folgengo sikjibosko institutos hin kokares rikkadas tšimbako sikjiboskiirengo skooliba.

Romaseelengo historia finitiko tšimbake

Aro seminaaria aahhtas niina vauro buttiako gruppos, kai rakkade JOIN- projektiako Kakjako Themmesko Hampuriako foorosko teeluno projektiatta. Douva hin tšertas romaseelengo historiako liin ta douva oppenpaaravaha niina finitiko tšimbake. Marko D. Kundsén hin ranjas douva liin. Liinesko nau hin Die Geschichte der Roma (Romanengo historia). Doi jou rannela romaseelengo vandribosta aadur berh paalalta aka diivesko tiijake.

Buttiako grupposta aro doi liin, so tšeereha finitiko tšimbake niina aahhes tšihko te rannes kutti finitiko romaseelengo historiatta ta dotta vojulas lel kutti nikki dotta dielibosta, kai hin buut Kakjako themmesko romaseelengo historia. Buttiako gruppos buhdas, te sosiaalikodžaaniboskiiro Väinö Lindberg ta romani tšimbako rootiboskiiro Henry Hedman tšuuvenas apre komujengo gruppos, kai dikkenas so doi liin ranneha finitiko dielibosta.

1.3 Sanastoa

aach- = aahh-
aadur tuhat
aahh- olla
agluno esi-
ajasaavo sellainen
aka tänä

akadiives tänään, nykyään
akkav- = rakkav-
alti aina
aprav- kehittää
apre ylös
aro -ssA, -Vn

arre sisällä
auri ulos
av- tulla
barjuv- kasvaa
baro iso
barvalo rikas
behh- istua
Beng Piru
bengalo huono
berh vuosi
besko pieni
biet ettet
bi mutta
bih kaksikymmentä
bichav- = **bihav-**
bididi = **bitti**
bihav- kärkeä
bihho ehta
kahdeskymmeneseitsemäs
bihho ohta
kahdeskymmeneskahdeksas
biknav- myydä
bimut mutta
bitti varhain
bivaa vain
bochul- = **bohluv-**
bohluv- levitä
bokkav- kumartaa
boliba maailman
boll- kastaa
bolliba kaste
botnos pohjoinen
budav- varoittaa
buhh- = **puhh-**
bussikaani piika
butte enää
butti työ
buttiakogruppos työryhmä
butvares usein
buuruv- asua
buut paljon
byr(j)uv- alkaa
byrjiba alku

cha- = **ħa-**
chaal = **ħaal**
cheero = **ħeero**
cheet = **ħleet**
chlengav- = **ħlengav-**
chunjuv- = **ħunjuv-**
d- antaa
d-meer tappaa
daad isä
daari tänne, täällä
dai tässä, täällä
daruv- pelätä
dauva tämä
Deevel Jumala
dieliba osa
dielos osa(sto)
diives päivä
dikk- nähdä
doh syy
doi siinä
dooguv- kelvata
doola ne
doolesko koska
doori siellä
doori nauha
dotta siitä
douva se
drabiba lukeminen
drom tie
drouvo kova
dukado sairas
duur kaukana
duural kaukana
dža- mennä
džaan- tietää
džaaniba tieto
džaar karva
džamb- laulaa
džambiba laulu
džeenno mies
džiiv- elää
džinta mieli
dživiba elämä

džoor voima
džoraliba vahvistus
džoralo voimakas
džorav- vahvistaa, tukea

džunsav- puhdistaa
džunsiba puhdistuminen
džunsuv- puhdistua
džurpos mökki
džuuli nainen
däi äiti
ehta, ehta seitsemän
endo kuitenkin
englos enkeli
ennos loppu
etnos kansallisuus
evankeliumos evankeliumi
fallo = phallo
fanuba = faniba
faniba tapahtuma
fendiba parannus
fendide parempi
fendides paremmin
fiiniba viisautus
fiino viisas
finitiko suomalainen
folgi = folki
folki väestö
fooros kaupunki
froh = froo
frohlaagi erilainen
frohlaagiba erilaisuus
froo eri
fuort heti
fuortuno tärkeä
fäardav- valmistaa
födduv- syntyä
följav- seurata
garav- kätkeä
gau kylä
gooli dimnaskiuro huutaja
grai hevonen
grechchos = grehhos

grehhos synti
gruppos ryhmä
gurni lehmä
hajuv- osata
hand- nostaa
hast heti
hastav- kiirehtiä
hilo koko
himla taivas
hin olla-laaj (3sg/2/pl3pl)
historia historia
hoitav- hoitaa
horttas oikein
horttiba oikeus
hortto oikea
hortto = horttas
huupa perhe
hyösta syksy
hyövuv- tarvita
ha- syödä
haaben ruoka
haal vuoksi, tähden
haanav- ikävöidä
haaniba ikävä
harhal kauan
heero pää
hleet tasainen
hlehta suku
hlengav- heittää
hleppuv- päästä
hou kuusi
hougaaje henkilökunta
hougaajo herra
hovardeh kuusikymmentä
hun- kuulla
hunjuv- kuulua
iego oma
iek yksi
igav- = rigav-
ikkav- = rikkav-
ilako paha (adj.)
illiba paha (subst.)
institutos instituutti, laitos

it yhdessä; sama
itbutti yhteistyö
itdžinta yhtä mieltä
itstunna sama tunti, yhteistunti
ith = it
itveera tasa-arvoinen
ja- = dža-
jaagav- ajaa
jaaniba = džaaniba
jaar = džaar
jakh = jak
jak silmä
jakke(s) niin
jeeno = džeeno
jelpav- auttaa
jelpiba apu
jelpiboskokomunis tukihenkilö
joi hän (fem)
joon he
joralo = džoralo
jou hän (mask)
junjav- = džunsav-
junjiba = džunsiba
junjuv- = džunsuv-
ka kun
kaali kahvi
kaao = gau
kaalo romani
kaan nyt
kajo luokse
kak setä
Kakjakos Them Saksa
kameles kameli
kamlo rakas
kamm- haluta
kammiba halu
kann- totella
katta mistä
kentos lapsi
khaar- kutsua
kham aurinko
khangari kirkko, seurakunta
khasengo beedos heinäsiirkka

klassos luokka
klemmav- kouristaa
ko kun
kokare(s) yksin, itse
komunis ihminen
koola vaatteet
koon kuka
kouva tuo
kriatuuros eläin
ku kun
kultures kulttuuri
kurko pyhä
kurriba sota
kut(t)i vähän
kvella ilta
kyyhkys-tširikli kyyhkynen
l- ottaa; saada
laagav- laittaa
laçh- = lahh-
lahh- löytää
langhto pitkä
latšo hyvä
lau sana
leen he (obl)
les hän (mask, obl)
lesko hänen (mask)
lessa he (instr)
liin kirja
liinesko sikjiboskiero
kirjanoppinut
lođiba yötä
lohano iloinen
lokko helppo
lolle yötä
louvo raha
lova lupa
lustigo hauska
lyijä ääni
lyönosbongiero palkkalainen
lähtyv- lähteä
ma älä, älkää
maami mummo
maaro leipä

maḥkar kesken
mahkaral vyötäisillä
mang- rukoilla
mange minä (dat)
mango minun
manna minä (abl)
materiaalos materiaali
matšengiero kalastaja
me minä
meeda hunaja
meer- kuolla
mekk- päästää
mengo meidän
merknav- merkitä
minsav- muistaa
mo minun
model malli
mortši nahka
mohto laatikko
mostuv- täytyä
mukk- = **mekk-**
mulano surullinen
naa ei
naal edessä, eteen
naalal edeltä
naas ei ollut
narvalo heikko
nasvaliba sairaus, tauti
nau nimi
neer luo
neevo uusi
niina myös
nikki pois
noogra muutama
onnos henki
oppenbaarav- julkaista
paalal jälkeen
paṇni vesi
pah rikki
paḥchuv- = **paḥuv-**
paḥuv- maata
panṇa vielä
pangh viisi

parlamentos hallitus
paruv- vaihtaa
pass- uskoa
passiba usko, luottamus
pes, pen (refleksiivipronomini)
phaal veli
phallo kiinni, vangittu
pheen sisko
phenn- sanoa, kertoa
pherdo täysi
phirav- avata
phirjuv- avautaa
phukav- paljastaa
phurano vanha
phuuride vanhemmat
pi- juoda
piinav- kiusata
pindžiba = **pinsiba**
pinsardo tuttu
pinsav- tuntea
pinsiba tuntemus
pitalesko spitaalinen
pitaliba spitaali
praal päällä, päälle
praaluno päällikkö
praalunoskokka johtoryhmä
prissi vastaan
problemos ongelma
profeetos profeetta
projektos projekti
prossiba anteeksi antaminen
puḥ- = **puḥh-**
puḥḥ- kysyä
puḥhiba kysymys
raḥchal = **raḥhal**
raḥhal pappi
rakkav- puhua
rann- kirjoittaa
raporttos raportti
reddav- saarnata
resursos resurssi
riemos vyö
rigav- viedä

rikkav- pitää
romanes romanikielellä
romano romani-
romano saakengo rakkibosko
skokka romaniasian
neuvottelukunta
romaseel romani
rood- etsiä
roodiba tutkimus
roodiboskiiro tutkija
root- = **rood-**
rootiba = **roodiba**
rootiboskiiro = **roodiboskiiro**
rouv- itkeä
ruukuv- olla tapana
Räi Herra
saaka asia
saakako pindžiboskiiro =
saakako pinsiboskiiro
saakako pinsiboskiiro
asiantuntija
saare kaikki
sakko kaikki
sal olla (prees.2sg)
sanniba todiste
sar kuinka, kuin
sarra aamulla
sasjav- parantaa
sassi anoppi
sastri anoppi
savo millainen, mikä
savohlaaga millainen
seminaaros seminaari
sigide aikaisemmin
siigo aikaisin
siivo valkolainen
sikav- näyttää
sikjav- opettaa
sikjiba opetus
sikjiboskiiro opettaja
sikjiboskosömsiba
opetussuunnitelma
sikjuv- oppia

skoola koulu
skooliba koulutus
skoula = **skoola**
skuuta vene
sluutav- lopettaa
sluutiba loppu
smoovav- moittia
so(o) joka, mikä
sosiaaliko sosiaali-
sosiaalikodžaaniboskiiro
sosiaalineuvos
spesiaalo erikois-
staav- käydä
staaviba käynti
staggos yhdistys
stavardeh = **stavardeh**
stavardeh neljäkymmentä
stedos paikka
stiil hiljaa
stranna ranta
strökkav- ojentaa
strömma virta
stunna tunti
stöt lyhyt
svaariba vastaus
sverga verkko
synagoogos synagoga
ta ja
tamliba pimeys
tattiba kuume
te myös: ett+B48ä
teele alas
teeljuv- laskea
teeluno alainen
tenkav- ajatella
terno nuori
thaan paikka, lääni
them maa
tiaçha = **tiahha**
tiahha kenkä
tiija aika
terno nuori
traad- ajaa

traadiba ohjaus
traaṭiba = **traadiba**
trahh- pelätä
trienna kolmekymmentä
triin kolme
truppos ruumis
tšaljav- koskettaa
tšang polvi
tšao = **tšau**
tšatšo TOSI
tšau poika
tšeer- tehdä
tšeer koti, kotona
tšeeriba työ; teko
tšek kukaan
tšekkar koskaan
tšensta palvelus
tšerav- keittää
tšetanes yhdessä
tšetanobutti yhteistyö
tšihko hyvä
tšii mitään
tšimb kieli
tširikli lintu
tšitši mitään
tšoon kuukausi
tšuoro köyhä
tšuuv- laittaa
tšäi tyttö
tu sinä
tukko sinun
tumen te
tumen te (obl)
tumengo teidän
tumenna te (abl)
tutta sinä (abl)
tuut sinä (obl)
undos pitsi
undrav- ihmetellä
vaagos ensin
vahka vaikka
valpos lapsi
vandriba vaellus

vandruv- vaeltaa
vast käsi
vauro toinen
vech = **veh**
veh metsä
veijos tie
vildo villi
voipuv- voida
vojuv- voida
volla valta
vuudar ovi
önka sääli